Debatt / Magdalena Andersson

Gör rätt i att inte låsa sig i regeringsfrågan

Bergström: Går inte att förutse läget i slutet på september

Detta är en debattartikel. Det är skribenten som står för åsikterna som förs fram i texten, inte Aftonbladet.

Publicerad 06.30

Dela Spara

Magdalena Andersson (S) i förgrunden under partiledardebatten i SVT den 3 maj 2026.
Foto: Claudio Bresciani/TT

DEBATT

DEBATT. Det har skett en märklig förskjutning i ansvaret för beslut om regeringar. Regeringsformen gör alldeles klart att processen för utseende av statsminister och typ av regering drivs i riksdagen. Men nu tas det för givet att partistyrelser och partikongresser avgör. Senast har Vänsterpartiets kongress beslutat att riksdagsgruppen ska rösta emot varje regering där partiet inte ingår. Från SD:s landsdagar gjordes motsvarande deklaration.

Regeringsformens 6 kap, paragraferna 4-6, beskriver hur det ska gå till. ”När en statsminister ska utses kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd.” Efter samråd inom talmanskollegiet lämnar talmannen sitt förslag till riksdagen. Det är riksdagsledamöterna som röstar om vem som ska bli statsminister, vilket enligt praxis inkluderar vilken typ av regering denne avser bilda.

”

Förskjutningen har skett gradvis

Riksdagens ledamöter borde inte låta sig bindas av partikongresser. De har ett eget mandat från väljarna, mer så nu när vi också har inslag av personval i Sverige. Till bilden hör att partierna samtidigt tappat medlemmar; partikongresser är mindre representativa än någonsin.

Förskjutningen har skett gradvis. När den första Fälldinregeringen föll hösten 1978 hade Ola Ullsten ett val mellan att bilda en regering Fp/M med borgerliga röster i riksdagen eller en ensam Fp-regering med hjälp av nedlagda S-röster. De två alternativen diskuterades under timmar i riksdagsgruppen. Olof Palme hade en ännu längre diskussion i sin riksdagsgrupp, huruvida man skulle släppa fram Ullsten som statsminister.

Inför valet 2010 tvingades Mona Sahlin lova ta in även Vänsterpartiet i en kommande s-ledd regering. Det skedde via beslut i partiets verkställande utskott. Riksdagsgruppen hördes inte.

Det är en sak att före val ange vilken regering man strävar efter att göra möjlig. Det är mer problematiskt att i förväg binda partiledare och riksdagsgrupp med röda linjer för hur de ska ställa sig i olika situationer efter ett val, när det egna huvudalternativet inte längre är möjligt.

Det mest sannolika utfallet av höstens val är att varken Tidöpartierna eller de tre socialistiska partierna får egen majoritet. Då uppstår en situation som manar till nya överväganden. Valutfallet i sig tenderar rubba många cirklar; partiledare avgår, partier som förlorat behöver slicka sår – eller kompensera ett nederlag med att ta plats i en regering. Det går inte att förutse läget i slutet på september. Riksdagsgrupper måste ha handlingsutrymme.

”

Klokt i att inte låta sig pressas

Är det verkligen givet att SD:s riksdagsledamöter i varje läge ska vägra släppa fram en ensam M-regering, om alternativet är en S-ledd koalition till vänster? Kan V:s riksdagsledamöter rösta nej till en ensam S-regering, om följden blir Ulf Kristersson som statsminister? Kan man i förväg utesluta att centerledaren vill förbehålla sig olika möjligheter – eller att S-ledaren vill pröva någon oortodox lösning i en svår parlamentarisk situation?

Baksidan av att inte ha ett klart regeringsalternativ före val är att de som tar över regeringsmakten behöver ha gjort gedigna förberedelser. Men detta beredningsansvar tas, eller bör tas, redan i dag av de två särskilt ansvarsbärande partierna, Moderaterna och Socialdemokraterna.

Magdalena Andersson gör klokt i att inte låta sig pressas till låsningar i regeringsfrågan. Och riksdagsledamöter bör värna sitt eget folkliga mandat mot partikongresser.

Hans Bergström, docent i statsvetenskap, med doktorsavhandlingen ”Rivstart” om övergången från opposition till regering, f d chefredaktör DN

Det är en sak att före val ange vilken regering man strävar efter att göra möjlig. Det är mer problematiskt att i förväg binda partiledare och riksdagsgrupp med röda linjer för hur de ska ställa sig i olika situationer efter ett val, när det egna huvudalternativet inte längre är möjligt, skriver undertecknaren.